

De tweede dood

Bij nadenken over *de tweede dood* is het van groot belang, aan de hand van de Schrift vast te stellen, wat de *eerste dood* is. Daarna is duidelijk wat de tweede is.

Wat is dood?

Adam en Eva werden uit de hof verdreven. Zij hadden geen toegang meer tot het geboomte van het leven en kregen aangezegd: *'In het zweet van uw gezicht zult u brood eten, totdat u tot de aardbodem terugkeert, omdat u daaruit genomen bent; want stof bent u en u zult tot stof terugkeren.*' ^{Genesis 3:19} Hier staat een eerste aanwijzing; de dood is een *terugkeer*, Hebreeuws: *shub* שׁוּב

De volgende Schriftplaatsen geven dit ook aan:

- *'Verbergt U Uw aangezicht, zij worden door schrik overmand, neemt U hun adem weg, zij geven de geest en keren terug tot hun stof.'* ^{Psalm 104:29}
- *'Zijn geest gaat uit hem weg, hij keert terug tot zijn aardbodem; op die dag vergaan zijn plannen.'* ^{Psalm 146:4}
- *'... het stof terugkeert naar de aarde zoals het was, en de geest terugkeert, tot God, die hem gegeven heeft.'* ^{Prediker 12:7}

Het woord ‘geest’ is in de laatste twee teksten het levensprincipe, dat in Hebreeuws, de *nesjamah*, de adem van de levenden (vanuit God-vanuit Zijn geest) genoemd wordt. Dit weerklinkt ook in de woorden van de Heer Jezus aan het kruis, als Hij uitroept: *‘Vader, in Uw handen beveel ik Mijn geest!’*

– *‘De goddelozen keren terug, naar de sheol שְׁאוֹל toe, alle heidenvolken, die God vergeten* ’ Psalm 9:18

‘sheol’ wordt vaak met ‘dodenrijk’ vertaald. Sheol = onwaarneembaar.

– *‘Want ik weet dat U mij naar de dood doet terugkeren, en naar dat huis (verzamelplaats) voor alle levenden.* ’ Job 30:23

Wij zien, dat de mens bij het sterven uiteenvalt in de delen, waaruit hij is opgebouwd. Het is een *terugkeer* van de geest tot God en van het lichaam, van het lichaam tot stof (d.i. de bovenste laag van de aardbodem, Hebreeuws: *adamah*). God blies in Adam de levensadem en als resultaat is de mens een levende *ziel*. Genesis 2:7 Bij de dood is de *ziel* niet langer waarneembaar. Een Jood tekent een vraagteken op zijn gezicht, als je de vraag stelt waar de overledene nu is. Dat is exact wat het woord ‘sheol’ inhoudt: onwaarneembaar.

Petrus sprak - door God geïnspireerd - op *Shavuot* (Pinksteren, wekenfeest) uit Psalm 16:

– *‘want U zult mijn ziel in de hades niet verlaten en Uw Heilige niet overgeven om ontbinding te zien.....daarom voorzag hij dit en zei hij over de opstanding van Christus dat Zijn ziel niet is verlaten in de hades (onwaarneembaar) en dat Zijn vlees geen ontbinding heeft gezien.* ’ Handelingen 2:27,31

Een onjuiste conclusie zou zijn, dat de ziel iets is, wat afzonderlijk voort bestaat na de dood. Ook de Heer lag in het graf (Zijn lichaam), Zijn geest was tot God teruggekeerd. Maar Hij (Zijn vlees) zo u geen verderf, ontbinding zien! Dát betekent, dat Zijn ziel niet is verlaten in de

hades. Paulus schrijft:

– *‘Ik word immers reeds als een plengoffer uitgegoten en het tijdstip van mijn losgemaakt worden is aanstaande.*’² Timotheüs 4:6

Hier staat voor *‘losgemaakt worden’* in het Grieks *analysis*, ons woord analyse. Het wijst op het uiteenvallen van de mens in de verschillende delen: geest, lichaam.

OORSPRONG	COMPONENT	MANIFESTATIE	ONTBINDING
stof (aardbodem)	mens	lichaam	stof (aardbodem)
God	adem	geest	God
onwaarneembaar	adem en lichaam	ziel	onwaarneembaar

Het gaat om *verbinding*: als er verbinding is tussen geest (adem) en lichaam, is er een ziel. Als die verbinding er niet is, is er geen sprake van ziel. Dan is de ziel er niet meer. Het woord ‘dodenrijk’ is daarom in de vertalingen verwarrend, omdat het net lijkt, alsof er een rijk is waar de doden bewust verblijven.

Wat is de toestand van de doden?

Heidense leringen (denk aan de slang in de hof) zeggen, dat er een bewust voortbestaan is na de dood. De onsterfelijkheid van de ziel. Veel mensen denken, dat de dood een andere vorm van leven is, maar de Schrift geeft aan wat het in werkelijkheid is: *dood*, en geen leven!

– *‘Zie mij aan, verhoor mij, Jahweh, mijn God! Verlicht mijn ogen, anders slaap ik de dood.*’^{Psalm 13:4}

Dit is een vergelijking, de Schrift *vergelijkt* de dood met slaap. Zoals de Heer ook van Lazarus (Johannes 11) zei. De Schrift leert *geen ziele-slaap*, maar vergelijkt de dood met slaap.

– *‘Want in de dood is geen gedachtenis aan U, wie zal U loven in het sheol?’*^{Psalm 6:6}

– *‘Zijn geest gaat uit hem weg, hij keert terug tot zijn aardbodem; op die dag vergaan zijn plannen.*’^{Psalm 146:4}

– ‘Want de levenden weten dat zij sterven zullen, maar de doden weten helemaal niets. Zij hebben ook geen loon meer, maar hun nagedachtenis is vergeten. Ook hun liefde, ook hun haat, ook hun afgunst is al vergaan. Zij hebben geen deel meer, voor eeuwig (Hebreeuws: le-olam), aan alles wat er onder de zon plaatsvindt. Al wat uw hand vindt om te doen, doe dat naar uw vermogen, want er is geen werk, geen overleg, geen kennis of wijsheid in het sheol, waar u naartoe gaat.’ Prediker 9:5,6,10

In de dood is niets. De doden weten niets, zij worden niet meer gezien, zij zijn er niet meer. Ook in de Griekse Schrift wordt dit niet ontkend of herzien. Dit is wat de Schrift door alles heen leert, als het gaat om de toestand van de doden tussen sterven en opstanding.

Wat is de tweede dood?

Mensen hebben soms geen moeite met wat *de eerste dood* is, maar gaan dan anders denken over *de tweede dood*. Men denkt soms, dat de tweede dood wél een bewust voortbestaan is.

De uitdrukking ‘*de tweede dood*’ komt vier keer in de Schrift voor, uitsluitend in het boek Openbaring:

– ‘Wie oren heeft, laat hij horen wat de Geest tegen de gemeenten zegt. Wie overwint, zal zeker geen schade toegebracht worden door de tweede dood.’ Openbaring 2:11

– ‘Zalig en heilig is hij die deel heeft aan de eerste opstanding. Over hen heeft de tweede dood geen macht (Grieks: *exousia*, volmacht), maar zij zullen priesters van God en van Christus zijn, en zij zullen met Hem als koningen regeren, duizend jaar lang.’ Openbaring 20:6

De eerste opstanding betreft hier niet het lichaam van Christus. Het gaat hier om de heiligen uit Israël; zij zijn een koninklijk priesterschap. ^{Exodus 19:6} Dit zijn dus onder anderen de overwinnaars uit Smyrna. ^{Openbaring 2:11} Deze eerste opstanding vindt plaats vóór de duizend jaren. Deze heiligen uit Israël zullen met Christus op aarde regeren, het lichaam van

Christus is te midden van de hemelingen tijdens de duizend jaren.

– *‘En de dood en de hades werden in de poel van vuur geworpen. Dit is de tweede dood: de poel van vuur. En als iemand niet bleek ingeschreven te zijn in het boek van het leven, werd hij in de poel van vuur geworpen.’* Openbaring 20:14,15

– *‘Maar wat betreft de lafhartigen, ongelovigen, verfoeilijken, moordenaars, ontuchtplegers, tovenaars, afgodendienaars en alle leugenaars: hun deel is in de poel die van vuur en zwavel brandt. Dit is de tweede dood.’* Openbaring 21:8

Wie komen in de poel van vuur terecht?

– *‘en het beest werd gegrepen, en met hem de valse profeet, die in zijn tegenwoordigheid de tekenen gedaan had, waardoor hij hen misleid had die het merkteken van het beest ontvangen hadden en die zijn beeld aanbeden hadden. Deze twee werden levend geworpen in de poel van vuur, die van zwavel brandt. En de overigen werden gedood met het zwaard van Hem die op het paard zat, dat uit Zijn mond kwam. En alle vogels werden verzadigd met hun vlees.’* Openbaring 19:20

Deze twee gaan ná de 70^e jaarweek van Daniël, vóór de duizend jaren in de poel van vuur. Hier gaat het niet om mensen maar om het beest en de valse profeet. Het lijkt net alsof het mensen zijn als zij optreden. Openbaring 13 Zij blijken van een andere orde. Het leven, deze poel, het vuur, het werpen, alles is letterlijk. Zij werden levend in de poel van vuur geworpen. Hier wordt niet gezegd, dat het de tweede dood is. Zij gaan niet dood in deze poel van vuur.

Dat blijkt ook voor de satan zelf zo te zijn:

– *‘En de duivel, die hen misleidde, werd in de poel van vuur en zwavel geworpen, waar ook het beest en de valse profeet reeds zijn. En zij zullen dag en nacht gepijnigd worden in de eonen van de eonen’* (een Hebraïsme, vertalingen zeggen hier abusievelijk: in alle eeuwigheid).’ Openbaring 20:10

Als deze drie daar gepijnigd worden, zijn zij niet dood in de poel van vuur. Een dode kun je geen pijn meer doen. Bij mensen, als die erin geworpen worden, wordt gezegd dat het de tweede dood is. Deze worden er dan ook *niet* in gepijnigd.

Verder staat in Openbaring 20:11:

– ‘*En ik zag een grote witte troon en Hem, die daarop zat. Voor Zijn aangezicht vluchtten de aarde en de hemel weg, zodat er geen plaats meer voor hen te vinden was.*’

– ‘*En ik zag de doden, klein en groot, voor God staan. En de boeken werden geopend en nog een ander boek werd geopend, namelijk het boek van het leven. En de doden werden geoordeeld overeenkomstig wat in de boeken geschreven stond, naar hun werken. En de zee gaf de doden die in haar waren. Ook de dood en het rijk van de dood (Grieks: hades) gaven de doden die in hen waren, en zij werden geoordeeld, ieder overeenkomstig zijn werken. En de dood en het rijk van de dood (Grieks: hades) werden in de poel van vuur geworpen. Dit is de tweede dood. En als iemand niet bleek ingeschreven te zijn in het boek van het leven, werd hij in de poel van vuur geworpen.*’

Openbaring 20:11-15

Deze laatste zin betreft de Israëlieten. Voor hen geldt het boek van het leven. Hier gaat het om een opstanding tot gericht. Niet een opstanding tot leven, daarom wordt gezegd, dat Johannes de doden zag staan. Zij zijn door God tot leven gewekt om het gericht te ondergaan. En degene die richt, is de Heer Jezus Christus, want aan Hem is al het gericht gegeven. Johannes 5:22-27

Ná het gericht van de grote witte troon worden zij in de poel van vuur geworpen. Die poel is niet het gericht; het gericht vindt plaats, vóórdát zij daarin geworpen worden. Het gaat hier dus niet om een levendmaking, maar om een opstanding tot gericht. Later zal voor hen een opstanding tot leven volgen! Hier wordt beschreven, dat deze mensen voor de tweede keer dood gaan.

– ‘*Maar wat betreft de lafhartigen, ongelovigen, verfoeilijken, moor?*

denaars, ontuchtplegers, tovenaars, afgodendienaars en alle leugenaars: hun deel is in de poel die van vuur en zwavel brandt. Dit is de tweede dood.'

Deze tekst is helder. De (eerste) dood is gewoon dood, zonder bewust bestaan. Vervolgens is er geen enkele reden te veronderstellen, dat het bij de tweede dood anders is. Ook in de tweede dood is er geen bewust bestaan. Er zijn er dus drie die leven in de poel van vuur. Als het om mensen gaat, geldt dat zij dood gaan in de poel van vuur.

De volgende vraag is: is er leven ná de tweede dood? *Paulus* maakt duidelijk, dat Christus Jezus de dood opheft. ² *Timotheüs* 1:9,10 Dat 'opheft' staat in de aoristus (een Griekse tijdvorm). De aorist drukt een *feit* uit; niet zozeer een tijd. Deze bijzondere Griekse vorm draagt zowel verleden als toekomst in zich. Dan gaat het om een feit.

Leven na de tweede dood

– *'Want zoals allen in Adam sterven, zo zullen ook in Christus allen levend gemaakt worden. Ieder echter in zijn eigen orde: Christus als eersteling, daarna wie van Christus zijn, bij Zijn aanwezigheid. Daarna komt het einde, wanneer Hij het koningschap aan God en de Vader heeft overgegeven, wanneer Hij alle heerschappij en alle macht en kracht heeft tenietgedaan. Want Hij moet koning zijn, totdat Hij alle vijanden onder Zijn voeten heeft gelegd. De laatste vijand die tenietgedaan wordt: de dood'.* ¹ *Corinthiërs* 15:22-26

Is de dood in 1 *Corinthiërs* 15:24-28 als laatste vijand de eerste of de tweede dood?

1 *Corinthiërs* 15:24-28 zegt, dat Hij zal regeren *totdat* Hij al Zijn vijanden onder Zijn voeten heeft gesteld. Wanneer is dat moment aangebroken? Het antwoord op deze vraag is cruciaal, omdat daaruit blijkt, of het in 1 *Corinthiërs* 15:26 om de eerste of tweede dood gaat.

Enkele Schriftgegevens over de tijdsduur van de regering van Jezus Christus:

- Lucas 1:33 zegt, dat Hij (Christus) zal regeren over het huis van Jakob als Hij zit op de troon van Zijn vader David (Lucas 1:32). De lengte in tijd is: *voor* (Grieks: eis) *de aionen* (meervoud); dit moeten *de komende eonen* zijn. Hij regeert nu nog niet over het huis van Jakob. Ook zegt deze tekst, dat *Zijn koninkrijk* geen einde zal kennen; het is zonder einde.
- Openbaring 11:15, zegt, dat Hij koning van de koningen blijkt te zijn en Zijn regering gaat uitoefenen. Dat is *voor de eonen van de eonen* (twee keer een meervoud, Grieks: eis tous aionas ton aionon). Ook blijkt, dat Zijn regeren de komende (twee) eonen duurt.
- Openbaring 20:4,6 zegt, dat de heiligen uit Israël met Christus zullen regeren, duizend jaar lang. In vers 6 wordt gezegd, dat zij ook priesters zullen zijn tijdens die duizend jaar. Verder lezen wij over de situatie op de nieuwe aarde in Openbaring 22:1,3, dat de troon (wijst op regering) van God *en van het Lam* daar zullen staan. Kennelijk regeert het Lam (Christus) nog op de nieuwe aarde.

Wij zien in Openbaring 22:5, dat Zijn dienstknechten (Israël) Hem zullen assisteren bij Zijn regeren op de nieuwe aarde, want van hen staat, dat zij regeren *voor de eonen van de eonen* (twee keer meervoud in het Grieks: *eis tous aionas ton aionon* net als in Openbaring 11:15).

Verder lezen wij, dat de regering van Christus de volkeren veel zegen heeft gebracht. En: er blijkt, dat zelfs onder zeer gunstige omstandigheden het hart van de mens niet per se veranderd hoeft te zijn. Daarvoor is meer nodig. Want in Openbaring 20:7-10 staat, dat aan het einde van de duizend jaren de satan nog korte tijd wordt losgelaten en dat hij de volkeren zal verleiden. En dat lukt!

Dat betekent *niet*, dat Christus niet goed genoeg zou zijn als regeerder; het zegt meer over het menselijke hart, dat na duizend jaar regering van Christus met Israël, dat zoveel zegen bracht, nog misleid kan worden door de tegenstander! Daarna, op de nieuwe aarde, is nog steeds regering nodig en zal de mensheid toegroeien naar verdere onderschikking aan God en Christus.

De Schrift maakt onmiskenbaar helder, dat op de nieuwe aarde de regering van Christus nog steeds nodig is, om de mensheid tot volkomenheid te brengen. Samen met Hem zullen de heiligen van Israël regeren. Zij zijn één eon: priesters én koningen ^{Openbaring 20:6} en daarna, in de laatste eon, alleen koningen; ^{Openbaring 22:5} want op de nieuwe aarde is God zelf de tempel ^{Openbaring 21:22} en is geen priesterschap meer nodig.

Volgens 1 Corinthiërs 15:24-28 moet ook de laatste vijand, de dood, te niet gedaan worden, d.i. buiten werking gesteld worden. Er staat niet bij of het de eerste of de tweede dood is. Er staat gewoon: de dood. Het tekstverband bepaalt, wanneer dat is. Het is, *totdat* Hij ál Zijn vijanden onder Zijn voeten geschikt heeft. ^{vers 25}

De tegenstander (satan), het beest en de valse profeet zijn tijdens de nieuwe aarde al uitgeschakeld als vijand, en dat geldt ook voor de dood en het dodenrijk. Die zijn allemaal in de poel van vuur geworpen. Terwijl Christus regeert over de nieuwe aarde, resteert nog tegenwerking; uiteindelijk zal als laatste nog één vijand resteren: de tweede dood. In 2 Timotheüs 1:10 staat, dat Christus Jezus de dood opheft. Niet: opgeheven heeft, dat is waar, maar dit staat in de aoristus (Griekse tijdsvorm): Hij heft de dood op. Het is een feit. Hij doet dat en maakt niet uit, wanneer, Hij doet het. Zolang er nog sprake is van (de eerste of de tweede) dood, blijft dit staan. Hij heft de dood op!

In Openbaring 21 en 22 wordt tijdens de nieuwe hemel en nieuwe aarde nog steeds van de tweede dood gesproken; ^{Openbaring 21:8} de volmaakte eindtoestand is nog niet aangebroken. Het regeren van Christus is nog nodig; ook is genezing en heling voor de volkeren door de bladeren van het geboomte van het *leven*; ^{Openbaring 22:2} er zal dan niemand meer doodgaan. ^{Openbaring 21:4}

Wij zien in Openbaring 21 en 22 allerminst de eindtoestand zoals die door Paulus beschreven is in 1 Corinthiërs 15:24-28, waaruit blijkt dat

God alles in *allen* zal zijn. Dat is: *allen*, en niet slechts allen, die tijdens de eonen tot geloof zijn gekomen.

De uitspraak: ‘*Want evenals in Adam allen sterven, zo zullen ook in Christus allen levend gemaakt worden*’ ^{1 Corinthiërs 15:22} vereist een opheffen van de tweede dood. Ná het buitenwerking stellen van de tweede dood (als laatste vijand) kan werkelijkheid worden wat het tweede deel van vers 22 zegt: *zo zullen ook in Christus allen levend gemaakt worden.*

Het onderschikken door Christus betreft allen, behalve God zelf, zoals Paulus nuchter concludeert in vers 27. God was voor de eonen alles in zichzelf; na het einde van de eonen is Hij alles in allen. Dan is er geen vijand of vijandschap meer; geen tweede dood, geen satan, geen enkele vijand meer. Allen zijn met God verzoend! God is dan *alles* in *allen*.

Date Gorter